

חולין לט

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

השוחט לעובד כוכבים. כתב בספר המאורות (ד"ה השוחט) בשם רבו ה"ר נתן בה"ר מאיר, שהשוחט לנכרי עוף או בהמה צריך לברך ולכסות, אע"פ שאין אנו מצווים להאכילם שחוטות אלא נבילות וטריפות כו', לפיכך מן המובחר שיטרוף או ינבל, והוא תמה עליו דא"כ היאך יאמר וציונו על השחיטה, וכי אנו מצווים על השחיטה שלהם, והלא הם עצמם אינם מצווים עליה ומותרים בנבילות וטריפות, לכך נראה שישחוט בלא ברכה, ואך ברכת כיסוי הדם אפשר לומר שיברך, דמאחר ששחט צריך שיכסה הדם. אבל בשמלה חדשה (סי' יט ס"א) כתב, דהשוחט לעכו"ם או לכלבים, אם יש כאן בודק שידע לבדוק הריאה אע"פ שאינו בודק הר"ז מברך, שמא ימלך ויאכל ממנה. אבל עי' בתשו' שכות יעקב (סי' לו) ומובא בבאר היטב (או"ח סי' תקנא ס"ק כח) דהשוחט מר"ח אב עד אחר תשעה באב ואין דעתו לבודקה רק להאכיל לעכו"ם לא יברך. ובמנח"י (שם ס"ב) ומנהז"ב (כלל יא) כתבו דכיון דכמה אחרונים מחמירים בשוחט לנכרי ע"כ ראוי להשתדל ליטול ממנה דבר מה לאכול כדי לאפוקי נפשיה מחשש ברכה

לבטלה, או שיהדר אחר בע"ח אחר לשחטו קודם ולברך עליו לצאת גם את זה. ועי' בדעת תורה (שם סק"ג) בשם הדמש"א (פ"א סוס"י כא) דמ"מ בבהמת נכרי בשביל נכרי לכו"ע אינו מברך.

2. דף על הדף חולין דף לח עמוד ב

במשנה: השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה ור"א פוסל, ובגמ': סתם מחשבת עכו"ם לעבודת כוכבים.

הקשה בספר ואם תאמר (ח"ב ע' קל"ז): וצ"ע האם חולק ר"א על מה דקיימ"ל (עי' חולין ה' ע"א) דמקבלים בהמות מן הגוים ואפילו עובדי ע"ז, דאיך מקריבים הקרבן הא סתם מחשבתם לע"ז, ומקריבים בהמה אסורה לגבוה, וצ"ע.

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

שמעתי שהבעלים מפגלין. ידוע קושית העולם מה הועילה התורה בבדיקת הסוטה ע"י השקאה, הרי בידה לפגל המנחה ופסולה, וא"כ אין המים בודקין אותה, ועי' בדברינו במס' סוטה (כג. ד"ה ואינה) שהארכנו בזה. וע"ע בספר גבורות שמונים להגאון ר' יוסף ענגיל שכתב שמונים תירוצים לקושיא זו.

4. דף על הדף חולין דף לח עמוד ב

בגמ': א"ר אליעזר ברבי יוסי, שמעתי שהבעלים מפגלין וכו'. כתב הגאון ר' אברהם לופטביר זצ"ל בספרו זרע אברהם (סי' פ' אות ו'): נראה דדוקא בשלמים דהבשר שייך לבעלים, ואז אם חשבו הבעלים על שחיטת כהן או על זריקתו על מנת לאכול חוץ לזמנו הוי פיגול, דקרא דוהקריב המקריב בשלמים הוא דכתיב, אבל בקדשי קדשים, פשיטא דאם יחשבו על מנת שיאכל הכהנים חוץ לזמנו דאין דבריו כלום, וכה"ג בובחים על מנת שיאכלו טמאים כל כמיני'.

ומיושב בפשיטות קושית העולם דכל סוטה תוכל לפגל, וממילא אין המים בודקין אותה. ולהנ"ל הא מנחת סוטה הוי קדשי קדשים ולא מהני פיגול, הגם שנימא דהוא הוי בעלים של המנחה.

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לח עמוד ב

שמעתי שהבעלים מפגלים וכו'. מקשים העולם א"כ היאך מצאנו ידנו ורגלינו במנחת סוטה והלא היא בעלת הקרבן ותוכל לחשוב שהקרבן יאכל לאחר זמנו וכדו', ושוב אין קרבן ואין מזכרת עון. וע' בס' גבורות שמונים להגר"י ענגיל שכתב שמונים תירוצים לקו' זו. והי' אפשר לומר - ואולי זה א' מתירוציו - דכ"ז הוא בשלמים דהבעלים אוכלים ובזה שייך שחושבים על עצמם שיאכלו לאחר זמן, משא"כ אם חושבים שהם יקטירו זה אינו כלום דהא הם אינם מקטירים, וכן הסוטה אינה יכולה לפגל, כיון שאין לה זכות אכילה במנחה, וגם אינה מקטירה אלא הכהן, ולא מהני מה שתחשוב שהכהן יקטיר או יאכל לאחר זמנו. (א"ה, ע"י רש"י זבחים לו. ד"ה ה"ג ל"א. ובאחיעזר ח"ב כ"ט סק"ה, וצ"ב).

עוד יש לתרץ שרק למ"ד דקדשים קלים ממון בעלים יכולים הבעלים לפגל, אך בקד"ק דאינו בעלים אינו יכול לפגל, ואין אוסר דבר שאינו שלו. וכהן יכול לפגל כי עושה מעשה, ובמעשה אוסר אדם דשא"ש.

6. רש"י מסכת חולין דף לט עמוד א

פסולה - אסורה בהנאה.

7. חידושי הרשב"א מסכת חולין דף לט עמוד א

השוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז ולהקטיר חלבה לע"ז ר"י אמר אסורה, כלומר בהנאה.

8. חידושי הרשב"א מסכת חולין דף לט עמוד א

ור"ל אמר מותרת לא גמרינן חוץ מפנים, וא"ת תיפוק ליה דשחיטת מומר היא, [1] י"ל דלא לזרוק הוא דמה קאמר, אלא ששוחט לנכרי ועל דעת שיזרוק הנכרי דמה לע"ז ושיקטיר הנכרי חלבה לע"ז, ולא דמי לדכרי דטייעי דלקמן דהתם אין הישראלים מחשבים בשחיטה שיזרוק הנכרי הדם לע"ז אבל הכא בישראל השוחט מחשב כן.

9. תוספות סנהדרין דף סא/א

ריש לקיש אמר מותרת - [2] פ' בהנאה ולא באכילה דמותר לעבודת כוכבים אסור לאכול משחיטתו [3] אי נמי אפילו באכילה שרי כיון דלא היה מומר מעיקרא ובשחיטה זו הוא דנעשה מומר:

10. תוספות מסכת חולין דף לט עמוד א

ריש לקיש אמר מותרת - מודה ר"ל דחייב מיתה כדאמרינן בפ' ד' מיתות (סנהדרין סא). מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר ועובדו בסייף ואין לתמוה היאך נהרג הא דלמא מימלך ולא זריק דם לעבודת כוכבים כדאמרינן בפרק ד' מיתות (ג"ז שם): דמסית שאמר אלך ואעבוד פטור דמימלך ולא עביד הכא ודאי לא מימלך כיון דעביד מעשה ששחט ע"מ לזרוק ועוד דהכא אפילו ידוע ודאי שלא יזרוק חייב דחשיב עובד עבודת כוכבים בשחיטה זו מה ששוחט ע"מ לזרוק.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד א

תוד"ה ריש. הכא ודאי לא מימליך כיון דעביד מעשה וכו'. במהרש"ם (ח"א סי' קיח) נשאל על תי' זה מהמבואר להלן (פא א) דכל שחיטת קדשים חשיב שחיטה שא"ר, כיון דבשחיטה עדיין אסורה עד הזריקה, ויתכן שלא יזרוק את הדם, ולכך למ"ד שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה פטור באותו ואת בנו, ופ' התוס' שם דפטור ממלקות משום דהוי התראת ספק דמי יימר שיזרוק, והרי בתוס' כאן מבואר דהיכי דעביד מעשה לא אמרי' דיחזור בו. עיי"ש מה שתירץ. אולם לפי מש"נ לעיל (ד"ה אתמר) לק"מ, דמעולם לא עלה על דעת התוס' דלאחר ששחט צריך שיזרוק, ורק דנתקשו דהא במסית חזינו דמה שאמר אינו כלום והיכי חשיב שחיטתו מעשה עבודה, ולזה כתבו דכיון דמסתמא לא יחזור בו הרי זה שחיטה לע"ז, אך ליכא לפוטרו מטעם התראת ספק, כיון דבאמת גם אם לא יזרוק את הדם יתחייב.

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

דהוה אמשתחוה להר כו'. וככתבי הגר"ד סאלאווייצ'ג מכריסק (זבחים י.) הקשה, מה מדמה זה להר, הא התם מה דלא נאסר הרי הוא משום דמתוברין לא נאסרין בתקרובת, אבל ממעשיו לא חסר כלום, ומשום הכי שפיר חייב מיתה, אבל הכא מה שלא נאסרה הבהמה הוא מפאת שחסר במעשיו, שלא עשה עבודה שלימה לע"ז, שחשב על עבודה אחרת, וא"כ אמאי מיקטל האי גברא, ונתירץ

ריש לקיש אמר מותרת. כתבו התוס' דמודה ריש לקיש דחייב מיתה מידי

13. עיין בספר שיעורי הרב

הובא בסוף מראה מקומות

14. הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד א

חוץ מפנים לא ילפינן. הנה נחלקו בגמרא (נדרים לה ב) אי הני כהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן, ולמ"ד שלוחי דידן מבואר שפיר מ"ט לא ילפי' חוץ מפנים, דבפנים דהכהן שוחט מדין שליחות א"כ הבעלים והמקריב חזא נינהו ויכולים הבעלים לפגל, משא"כ בחולין דאין בזה שום שליחות ואין לבעלים שייכות לפסול.

15. הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד א

שחטה לשמה וכו' ר"ש בן לקיש אמר כשרה. בביאור סברת ר"ל נראה שכיון שפיגול לא משכחת לה אלא מעבודה לעבודה, דהא אינו יכול לשחוט ע"מ שהשחיטה תהי' חוץ למקומו, ובהכי חייביה רחמנא, משא"כ במחשבת שלא לשמה שיכול לחשב אותה עבודה שעושה אותה שלא לשמה, ולכך אין ללמוד מפיגול.

16. רש"י מסכת חולין דף לט עמוד א

בשלמא פנים לר"ל לא קשיא - דאיכא למימר מקמי דשמעה להך מתניתין מרבי יוחנן רביה הוה פליג אסברא דרביה ואמר מסתברא דלא ילפינן ולבתר דשמעה להך מתניתין מרבי יוחנן רביה וידע דלאו סברא דרבי יוחנן רביה אלא מתניתא הוא דגמרינן פסול מפיגול איכא למימר דהדר ביה להכי נקט רבי יוחנן משום דרביה הוה ואגמריה משנה וברייתא, ל"א לבתר דשמעה לרבי יוחנן רביה דפליג עליה ואמר מחשבין איכא למימר דהדר ביה.

17. הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד א

רש"י ד"ה בשלמא. ל"א לבתר דשמעה לרבי יוחנן רביה דפליג וכו'. ולכא"ו הרי בגמרא נאמרו מקודם דברי רבי יוחנן ואחר כך דברי ריש לקיש, ואיך כתב רש"י שר"ל חזר בו אחר ששמע דברי ר"י. ואולי י"ל שרק הש"ס סידר כך, ובאמת קודם ר"ל אמר.

18. תוספות מסכת חולין דף לט עמוד א

הא מקמי דשמעיה מר' יוחנן - תימה מאי תירוץ הוא זה שמתרץ שאמר ריש לקיש קודם שלמד המשנה.

19. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף לט עמוד א

לבתר דשמעה מר' יוחנן. פ"ה לבתר דשמעה להך מתני' מר' יוחנן רביה וידע דלאו סברת ר' יוחנן רביה היא אלא דמתני' היא דגמריה פסול מפיגול איכא למימר דהדר ביה, וקשה דע"כ ר' יוחנן רביה לא מוקי להאי ק"ו מעבודה לעבודה. וכלשון שני שפ"ה ניחא דהיינו לבתר דשמעה מר' יוחנן רביה דפליג עליה איכא למימר דהדר ביה.

20. הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד א

הא מקמי דשמעה מר' יוחנן. **תמוה ביותר.** והאחרונים כתבו דכאן הכוונה לר' יוחנן אחר בגיטין נד: שאמר בשם ר' יוסי בפירוש רבתה תורה ע"א נאמן באיסורין, דכה"ג ביוה"כ אומר שפיגל אף שהיה לבדו ונאמן. ומקשה הגמ' דאולי שמעו, ודחתה הגמ' דאפשר ששמעו אחר העבודה, ולמה הוכיחה הגמ' רק מכה"ג ביוה"כ, בכל אדם שמפגל במחשבה מנלן מחשבתו. מכאן ראייה שצריך דיבור בפיגול. יוצא שר' יוחנן ס"ל בשם ר' יוסי שצריך דיבור בפיגול. ולפ"ז א"ש הגמ' דידן, מאי קשיא אר"ל, דר' יוסי ס"ל דבמחשבה אין פוסלת בחולין ובקדשים פוסלת, ושפיר ידע המשנה, אלא מדמשמע מר' יוחנן שר' יוסי ס"ל דל"מ מחשבה בקדשים, הדר ביה. (אגב, הגמ' בגטין דוחה הראייה, יתכן שראו הכה"ג דרך הפשפשים. ומקשה

ר' יששכר בר מבלז הניחא במקדש שהיו פשפשים, אך במשכן לא היו, ותירץ דעמוד הענן חדר והיה אפשר לראות אפילו מה שבטפיה (רפ"ב שבת)).

21. תבואות שור (יו"ד סי' ד' ס"ק ה')

דהא דאמרו בגמ' כאן דשחטה ואח"כ חישוב עליה דאסורה מספק, אין פירושו תוך כדי דיבור חישוב, דהא לא הוי מספקא להו, דהוי שוחט על מנת לזרוק ממש, דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדבור ע"כ.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד ב

שחטה ואח"כ חישוב עליה זה היה מעשה בקיסרי וכו'. לכאור' משמע דלאחר ששחט חשב שיזרוק דמה לע"ז, וקשה מה מועיל מחשבה בעלמא לאסור הבהמה. [1] ויש ראשונים דכתבו דאיירי שזרק את הדם לע"ז, ואף שהזריקה במחשבת ע"ז אינה אוסרת את הבהמה, מ"מ הוכיח סופו על תחילתו דמעשה השחיטה היה לע"ז. אולם ברמב"ם ושו"ע משמע דאיירי בחישוב לזרוק ולא זרק. [2] וברש"י יל"פ דס"ל דשייך מחשבת ע"ז אף משום הזריקה שאחרי כן, דהרי שחיטה וזריקה אוסרות בע"ז.

23. דף על הדף חולין דף לט עמוד ב

בגמ': שחטה ואחר כך חשב עליה זה הי' מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר כו' משום כבודו דרשב"ג.

וכתב ביש"ש (פ"ב סי' כ') וכן הביא הט"ז (סי' ד' סק"ב) מרבינו ירוחם שאין לאסור רק באכילה, ולא בהנא'. דכיון שרק משום כבודו דרשב"ג לא אמרו בה היתר, אין לחשוש רק לענין איסור אכילה.

סברא נוספת כתבו הגרעק"א ובנו הגר"ש איגר בהגהותיהם ביו"ד על הט"ז (שם), דלגבי איסור אכילה, יש להבהמה חזקת איסור, לכן יש לומר שפיר שיש לאסור מטעם ספק שמא הוכיח תחלתו על סופו. משא"כ לגבי איסור הנא' דעבודה זרה, יש לבהמה לענין זה חזקת היתר, ובזה לא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו.

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

הוכיח סופו על תחילתו. תמוה היאך נאמר הוכיח סופו על תחילתו למה לא נוקמיה אחזקת כשרות, ותירץ בחי' חתם סופר (ד"ה והנה) והובא ביותר ביאור בחי' כתב סופר (ד"ה אבל) שידעו חז"ל שאין דרך עבודה לזרוק דם מבהמה שלא שחט לע"ז, ולכן אמרי' הוכיח סופו זרק, שגם מתחילה היה שוחט על מנת כן, דאל"כ אלא עכשיו יצרו תקפו, א"כ היה שוחט בהמה אחרת כדי לזרוק דמה. וזבאור שמח (שחיטה פ"ב הט"ז)

כתב, דנהי דכל אדם אית ליה חזקת כשרות, ובהא דאיתרע איתרע, וטפי מזה לא, ואין להחזיקו חשוד למפרע, היינו דוקא כשבאים לדון מפעולה זו לפעולה אחרת, אבל על פעולה אחת אמרי' שפיר הוכיח סופו על תחילתו, וכמו במתנה דצווח כי בא לידיה, אמרי' שפיר דהא דשתק מעיקרא לאו הודאה הוה ומעיקרא כיוון שלא לקבלה, ובהא מבואר

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד ב

רב חסדא. תמוה מה הקשר, הרי מחלוקת ר"א ורבנן הוא בגוי ששחט אי סתם מחשבת גוי לע"ז, וכאן ישראל שחט ומה שייך למחלוקת ר"א לרבנן. וי"ל לעיל בדף י"ג נחלקו בגוי ששחט נמי ר"א ורבנן. דלר"א אם שחט ואח"כ אכל כל הבהמה ולא זרק ולא הקטיר, יש הוכחה להיפך, ומוציא מסתם מחשבת עכו"ם לע"ז, ואפשר דאז מכשיר אף ר"א, דהוכיח סופו על תחלתו. ולרבנן סתם מחשבת עכו"ם לא לע"ז, אין ראייה מה ס"ל כשאח"כ הקטיר או זרק לע"ז, ואפשר דלא ס"ל הוכיח סופו על תחלתו. ובזה מדמה רב חסדא ישראל ששחט למחלוקת ר"א ורבנן, דפליגי אי הוכיח סופו על תחלתו.

26. שפתי כהן על יורה דעה - סימן א

(ח) ... וכן הביא הב"י בספר בדק הבית בסימן קי"ט כתב א"ח בשם התוספתא שאפילו מי שהמיר מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט ונקר חלב ואח"כ המיר באותו יום הכל כשר ע"כ וע"ל סימן קי"ט:

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד ב

לא אמרו בה איסור משום כבודן דרבנן וכו'. קשה דבשלמא הא דלא אמרו היתר משום כבודו דר"א א"ש, דמעיקר הדין מותרת רק דלר"א הו"ל זבחי מתים ובכה"ג לא התירו, אך הא דלא אמרו בה איסור משום כבודן דרבנן קשה דאם מעיקר הדין הבהמה אסורה, היאך יתכן להתיר משום כבודן דחכמים. [עיי"ש משתירץ]

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לט עמוד ב

אבל הכא דשמענא דחשיב הוכיח סופו על תחילתו. התוס' נסתפקו בכמה דוכתי (פסחים סג. ד"ה רבי מאיר, ב"מ מג: ד"ה החושב) אי בפיגול סגי במחשבה או בעי דיבור, וכתבו האחרונים דלכאורה אם בפיגול בעי דיבור ה"ה בתקרובת ע"ז, וא"כ יש להוכיח מסוגיין דלא בעי דיבור, מדאמר' הוכיח סופו על תחילתו, והיינו דתלינן דמסתמא חשב מתחילה, אבל מ"מ הא לא הוציא כן בשפתיו, ומוכח דסגי במחשבה. אלא אם נדחוק שבסופו אמר לשם ע"ז, ומהני אף לתחילתו.

אמנם יש לדון בדעת התוס' דבעי דיבור בפיגול, דאי נימא דהוא מטעם דדברים שבלב אינם דברים, י"ל דכשהוכיח סופו על תחילתו אי"ז דברים שבלב, אלא הו"ל דברים שבלבו ובלב כל אדם. אך בתוס' משמע דאין זה הטעם, אלא דלאסור בעי דיבור דוקא, וא"כ לא שייך בזה הוכיח סופו על תחילתו.

29. ספר סדר יעקב עבודה זרה לד

רד"ה באומר. ואמר בלבו. מ"ק, מ' דסגי במחשבה. וע' רש"י מנחות ז: ד"ה אכל מחשבה, שכ' דמחשבת של"ש היינו הולאת דיבור וע"ש נטה"ק וכ"כ רש"י זכחים מא: ד"ה תחילה (וע' גה"ש זכחים ד' ב. תד"ה כל) וא"כ ה"נ ליסגי במחשבה, ואולי דוקא צפיגול ושלל לשמה צעי דיבור להפקיע ממה שעומד הוא, להקריבו לשמה ולאכלו בזמנו, אכל כלשם ע"ז, אין זה הפקעה מנהמת חולין וסגי במחשבה כ"נ לפו"ר. וי"ל עוד דצפיגול המחשבה היא הפסולת מש"ה צעי דיבור,

חזנ' צשחיטה לע"ז מעשה השחיטה הוא הפוסל והמחשבה אינה אלא ייחוד השחיטה לע"ז, וסגי במחשבה (וע' שיטה סוף המפקיד ואכמ"ל). שו"ר צרש"ש סנה. ד' ס: העיר קנת צוה וע"ש.

30. דף על הדף עבודה זרה דף לד עמוד ב

בגמ': באומר בגמר זביחה הוא עובדה. וברש"י שחשב וכו' ואמר בלבו וכו' ע"כ.

וכתב בספר מימיני מיכאל (ד' רכג): הנה במנחות (דף ב ב) כתב רש"י בד"ה אבל מחשבה, דהך מחשבה דקדשים הוצאת דיבור בפה הוא, וכעין זה כתבו התוס' בב"מ (דף מג ב), דמחשבת פיגול הוי כדיבור ולא בלב. ועי' ברש"י ש סנהדרין (ס ב) דלמי שמצריך דיבור ולא סגי במחשבה, א"כ ה"ה במחשבת עבודה זרה לא סגי בלא דיבור.

ואולי י"ל בדעת רש"י דשאני ע"ז דסגי במחשבה, על דרך מ"ש בקידושין (דף מ א), דבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבה למעשה.

31. ספר שערים מצויינים בהלכה

בהמה חיה וקרניה אינן ראויין למידי, לכן גם כל דבר מהבהמה נאסרין ומיקרי זבחי מתים, אבל בהמה שנשחטה סתם שלא במחשבה לעכו"ם ואינה זבחי מתים, רק שנקרבה לע"ז, אז רק מה שכיוונו להקריב לע"ז מיתסר והשאר לא מיתסר, וכמו שאם זרקו הדם לא מיתסר הבשר כמש"כ התוס' (ד"ה מקום), ודוגמא לזה אשכחן במס' ביצה (כא). בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט, דא"א לכזית בשר בלא שחיטה, עישה חציה של נכרי כו' אסור לאפות ביו"ט, משום דאפשר לאפלוגי בלישה.

דמא ותרבא לדידן כו'. כתב הרמב"ם (עכו"ם פ"ז ה"ג) בהמה שהקריבוה כולה לע"ז אסורה בהנאה. וכתב הכסף משנה דאם פירשו ואמרו חרץ מעצמותיה וקרניה וטלפיה לא נאסרו. ובצפנת פענח (שם) הקשה, דבגמ' כאן משמע דנאסר אפילו הקריבו ממנה מקצתה, ועי"ש מה שמחלק בין דמא ותרבא להא דהתם. ובאור שמח (שם) הוסיף להקשות גם מהמשנה לעיל (לח:): דאם שחטה לאכול לעובד כוכבים מחצר כבוד שלה אסור, וכתב לחלק דשאני הכא דכיון דנשחטה הבהמה לעכו"ם פועלת השחיטה לכל הבהמה, דעור

32. ספר שערים מצויינים בהלכה

קנין בה' וברי"ט אלגזי (בכורות יג.) ובתשו' חתם סופר (יו"ד סי' שטו) השיגו עליו, שהרי כתבו התוס' דאינו אלא מדרבנן משום חומרא דע"ז, ואיך יביא ראיה להקל בקדושת בכור דאורייתא, דלהחמיר דוקא אמרו שיש קנין להגוי ע"י מעות מחמת אלמות ולא להקל, ועי"ש מש"כ עוד בזה. וע"ע בחי' חתם סופר כאן (ד"ה אי איניש).

חזינן אי איניש אלמא הוא דלא מצי מדחי ליה אסור. מסוגיא דהכא למד בתשו' צמח צדק (ניקלשפורג, סי' כב) בישראל שקיבל מעות מעכו"ם בעד בהמתו אפי' לא עשה משיכה פטורה מן הבכורה, אם העכו"ם הוא גברא אלמא, דלא מצי ישראל לדחויי ליה ולהחזיר לו המעות, וכמש"כ התוס' דאף דמשיכה קונה בעכו"ם ולא מעות יש להגוי

סימן יט

מחשבין מעבודה לעבודה

א.

כתב השו"ע (סי' ד ס"א) "השוחט לשם עבודת כוכבים, אפי' לא חישב לעבודה בשחיטה זו אלא חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זה זבחי מתים ואסורה בהנאה." פירוש הדבר דקיי"ל כר' יוחנן דמחשבין מעבודה לעבודה (פי' שאם חישב בשעת עבודה א' ע"מ לעשות עבודה אחרת לשם עכו"ם הרי זה כמחשב בעבודה הראשונה לשם עכו"ם), ודלא כר"ל (חולין לט.). והנה כתבו שם התוס' (ד"ה ריש) שאף ר"ל מודה דחייב מיתה כמבואר בסנהדרין (סא.), מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר והעובדו בסייף, ולא פליג אלא לענין אם הבהמה אסורה מדין תקרובת ע"ז או לא.

ולכאורה יש לתמוה על הדמיון למשתחוה להר, דבפשוטו לא דמי זה לזה כלל, דבמשתחוה להר מסתבר שהגברא חייב מיתה אע"פ שאין הבהמה נאסרת, דהא שפיר איכא מעשה עבירה דע"ז, רק שאין הע"ז נאסרת מפני שהיא מחוברת לקרקע ואין בה תפיסת יד אדם.¹³⁴ אבל בשוחט ע"מ לזרוק את הדם לעכו"ם מסתבר דלא מיקרי עובד ע"ז כלל, ולא רק שאין איסור תקרובת על הבשר אלא אפי' מעשה ע"ז ליכא. אולם מזה שבגמ' הוקשו תרוייהו להדדי הרי מבואר שאף השוחט ע"מ לזרוק את הדם לע"ז חשיב כעובד ע"ז. אלא דצ"ע בטעם הדבר.

והנראה בזה, דהנה התוס' שם הק' דהיאך נהרג מחמת מחשבתו לזרוק את הדם לעכו"ם, הא דילמא מימלך ולא זריק. ותי' דהכא כיון דעביד מעשה ששחט ע"מ לזרוק לא מימלך, ועוד דהכא אפי' ידוע בודאי שלא יזרוק מ"מ חייב דחשיב כעובד ע"ז בשחיטה זו ששוחט ע"מ לזרוק את הדם לעכו"ם. הרי שביארו התוס' סברת ר"ל בב' אנפי': או שדעתו ואמירתו לזרוק את הדם לעכו"ם לאחר עשיית מעשה שהכשיר ואיפשר עבודה זו נחשבת מצד עצמה כעובד ע"ז; או שעצם מעשה השחיטה ע"מ לזרוק את הדם לעכו"ם נחשב כעובד ע"ז.

ויש לעיין מה הדין בשוחט ע"מ לאכול את הבשר לשם ע"ז או ע"מ לרקד עם הבשר בריקוד של ע"ז, האם חייב מיתה אף על זה או דילמא אינו חייב אלא כשיש לו

134 עיין בחי' הגר"ז לזבחים (י.) שדייק מלשון רש"י בחולין (מ. ד"ה דאמר) דלעולם לא חל שם ע"ז על דבר המחובר לקרקע (ומה"ט תקרובת שלו מותרת), רק גזיה"כ היא שהעובדו חייב מיתה.

מחשבת ע"ז בא' מד' עבודות הקרבן. ונראה ברור דלדינא דקיי"ל כריו"ח שחל שם תקרובת ע"ז על הבשר הואיל ומחשבין מעבודה לעבודה, פשיטא דהיינו דוקא אם הוא מחשב לשם א' מד' עבודות הקרבן, דהלא הא דמחשבין מעבודה לעבודה אף בע"ז היינו משום דילפינן עבודת חוץ מעבודת פנים, ולגבי מחשבת פנים (דהיינו מחשבת פגול) לא חל איסור אלא כשחישב בד' עבודות הקרבן.

וכן נראה לומר גם לדיעה הב' בתוס', דהא לדידהו אף ר"ל מודה שמחשבין מעבודה לעבודה (רק ס"ל דלא אמרינן הכי אלא לענין חיוב מיתה של הגברא ולא לענין איסור בשר הבהמה), ומסתבר שאינו חייב מיתה אלא כשחישב בד' עבודות הקרבן. אבל לדיעה הא' בתוס' שאינו חייב מיתה אליבא דר"ל משום דמחשבין מעבודה לעבודה אלא משום דעצם מחשבתו שחושב בשעת השחיטה ע"מ לעבוד ע"ז אח"כ נחשבת מצד עצמה כעובד ע"ז יש מקום להסתפק אם היינו דוקא כשחישב לעבוד ע"ז בא' מד' עבודות הקרבן או אף בשאר עבודות. והדעת נוטה שאף לדיעה זו אינו חייב מיתה אלא כשחישב בא' מד' עבודות הקרבן, דעפ"י דין ליכא צירוף ושייכות בין מעשה השחיטה לסתם מעשה שבדעתו לעשות אח"כ.